вміння працювати за проектним підходом, створювати команду, бути лідером, досліджувати та аналізувати інформацію, якої буде багато Більш мобільний на ринку праці, щоб перейти від одного поля до іншого.

Освіта допоможе людині керувати собою, і це стане ключовим навиком. Самоуправління (розвиток самостійності та відповідальності) означає оволодіння основними універсальними навичками: регуляторними, комунікативними, пізнавальними, а також методами діяльності, що застосовуються як у навчальному процесі, так і при вирішенні реальних проблем. та професіонали [6].

Таким чином, сьогодні ми живемо в інформаційному суспільстві. Це все більш чисельне суспільство, включаючи освітні ресурси, технології яких значно змінилися, стали більш складними. Ми страждаємо від інформаційного перевантаження, неможливості орієнтуватися в морі інформації, швидко аналізувати, робити висновки [1, с. 5]. Багато роботодавців скаржаться, що випускникам не вистачає професійних знань, але вони не знають, як приймати рішення та брати на себе відповідальність навіть у стандартній, а тим більше у нестандартній ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабаєв В.М., Пономарьов О.С., Романовський О.Г. Психодіагностика у системі державного управління і місцевого самоврядування.-Х.: Вид-во «Фоліо», 2016. – 416 с.
2. Головатий М. Висока освіта впродовж життя [Електронний ресурс] / Микола Головатий. – Режим доступу: http://www. personal-plus.net/188/1154.html. – Назва з екрана.
3. Лук'янова Л. Історико-теоретичні аспекти підготовки андрагогів у Польщі / Л. Лук'янова // Професійна порівняльна педагогіка. – № 1 (5), 2013 : наук. журнал / голов. ред. Н. М. Бідюк. – К. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – С. 7-15.
4. Мельников О.Ф. Парадигми фахової підготовки державних службовців: монографія. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2007. – 424 с.
5. Пріоритети європейського простору вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aunion.info/uk/ pr%D1%96or%D1%96teti-%D1%94vropeiskogo-prostoru-vishcho%D1%97-osv%D1%96ti.
6. Вершловский С. Образование взрослых: вопросы теории : [Електронний ресурс]:http://www.znanie.org/docs/Vershl.htm

Федоренко Катерина Володимирівна. Сучасний стан освіти дорослих в Україні

У статті проаналізовано специфіку сучасного стану освіти дорослих в Україні. Розглянуто та проаналізовано питання реформа освіти в Україні, вивчено мету навчання для дорослих та застосування прогресивнгих технологій у педагогіці.

***Ключові слова**: освіта дорослих, вищій навчальний заклад, метод навчання, педагогіка, неформальна освіта, працевлаштування, методичні семінари.*

Fedorenko K. The current state of adult education in Ukraine

The article analyzes the specifics of the current state of adult education in Ukraine. The issues of education reform in Ukraine are considered and analyzed, the purpose of education for adults and the application of advanced technologies in pedagogy are studied.

***Key words:** adult education, higher educational institution, teaching method, pedagogy, non-formal education, employment, methodical seminars*

УДК 37.091.2-028.46

ШЕВЧЕНКО А.Ф.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

УРІЗНОМАНІТНЕННЯ СПЕКТРУ СУБ'ЄКТНОГО ДОСВІДУ В УМОВАХ ТИМЧАСОВОГО ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Виклики, породжені глобалізаційними процесами у всіх сферах життєдіяльності людини, змушують критично переглянути роль різних чинників та засобів, що так чи інакше цілеспрямовано контролюють та прискорюють процес соціалізації особистості.

Ось чому серед різних соціальних інститутів виховання, саме дитячому оздоровчому закладу віддано перевагу. Організація життєдіяльності вихованця в умовах тимчасової педагогічної взаємодії дозволяє розв'язувати комплекс стратегічних, тактичних та оперативних завдань. І все завдяки

виховному середовищу, основними особливостями функціонування якого є: тимчасовість, збірність, добровільність, насиченість спілкування та діяльності, автономність існування та ін.

Не заглиблюючись в теорію організації тимчасового виховного середовища, зауважимо, що дитячий заклад, цілковито враховує особливості його функціонування. Розглядаючи класичний типовий дитячий заклад, де оздоровча зміна має тривати не менше як 21 день, а відпочинкова – 14, варто говорити про відповідну виховну роботу з питань соціальної адаптації дітей у новому місці проживання, а також із самовизначенням серед однолітків, і нарешті – самореалізацією в обмежених часових рамках життєтворчості. Тоді з упевненістю можна стверджувати, що подібне середовище, в його предметно чи природно просторових рамках, являє собою своєрідний соціум в якому конструюється та розгортається виховна взаємодія.

Без сумніву, активне проживання дитини в умовах такого середовища – важливий етап соціалізації зростаючої особистості. Відомо, що соціалізація являє собою двобічний процес, який включає як адаптацію, так і самореалізацію особистості у конкретних соціальних умовах життєдіяльності. І незважаючи на короткотривалий період перебування дітей, а також на те, що в досліджуваних умовах інтенсивніше здійснюється процес засвоєння культури людських взаємовідносин та суспільного досвіду (соціальних норм, ролей, нових видів діяльності), проблема формування ставлення до тих чи інших подій і явищ, а також вибірковість у прийнятті групових норм та цінностей – є і залишаються актуальними.

Тому не випадково, що у такому дитячому середовищі задіяні різні механізми соціалізації, включаючи: засвоєння соціальної ролі співучасника; наслідування та соціального впливу зі сторони дорослих, ровесників чи наставників. Очевидно, що організоване виховне середовище є потужним чинником соціалізації зростаючої особистості, і такий процес здійснюється в ході самої життєдіяльності всіх учасників педагогічної взаємодії як на етапі соціальної адаптації до нових умов перебування, самовизначення у соціальному оточенні однолітків, так і самореалізації – у розв'язанні спільних справ та завдань.

Але перш ніж проектувати та планувати, необхідно визначитися з особливостями організації виховної діяльності в умовах тимчасової життєдіяльності дітей. Досвід практичної роботи свідчить про те, що всі зусилля виховного середовища, так чи інакше, пов'язані з ефективністю управління різними видами діяльності школярів, тим самим, сприяючи самореалізації зростаючої особистості у нових та незнайомих умовах її життєдіяльності. При цьому, головною стратегією виховної роботи має стати – прийняття дитини такою як вона є, без прямих оцінок та настанов. Очевидно, що головне педагогічне завдання – розкрити перед зростаючою особистістю широке поле вибору, залучаючи її до різноманітних справ та проектів, спираючись на її активність та ініціативність, виявляючи її здібності та таланти.

Друге головне педагогічне завдання в умовах тимчасового середовища – допомогти вихованцеві у проектуванні його індивідуального стилю життєдіяльності. Подібне проектування, в будь-якому випадку, пов'язане з перетворенням вихованця з об'єкта педагогічного впливу на суб'єкта самодіяльності.

Під суб'єктністю школяра О.Галян [2] розуміє потенційну чи реалізовану здатність до прояву ним самостійності, ініціативності, відповідальності та свободи вибору, а активність – системоутворюючим чинником, який визначає функціонування кожного з атрибутів суб'єктності.

О. Милюзіна [7] вважає, що особливим переживанням суб'єктності підлітка у наративі є усвідомлення та переживання ним можливості для творчості, включення його у життєві структури, повноту самовираження та інтенсивну взаємодію з життям через «оповідання» про нього. Важливо зазначити, що з одного боку наратив підлітка перебуває у певній залежності від життєвих подій які відбуваються з ним, а з іншого – він сам опиняється в ролі співучасника таких подій. Ступінь впливу підлітка на створення життєвого наративу характеризує процес становлення його суб'єктності.

Інтердисциплінарний статус категорії «суб'єктність» дає можливість розширити межі її використання у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях [2]. Особливо актуальним є використання поняття «суб'єктність особистості» у виховній взаємодії, де культивування ситуації морального вибору неможливо без самореалізації школяра і набуття ним суб'єктного досвіду.

За К. Стародубцевою суб'єктний досвід [12] необхідно ототожнювати з тими структурами, що пов'язані з самостійністю та усвідомленістю індивіда, який переосмислює, переживає власні здобутки. Водночас такий досвід являє собою цілісне утворення, наповнене особистісно значущим змістом, а процес його набуття характеризується активною та конструктивною позицією людини в повсякденній життєдіяльності.

За С.Кузіковою [5], суб'єктний досвід, формуючись на основі пережитого, розглядається автором в контексті особистісної компетентності. Яка в свою чергу передбачає: усвідомлення можливостей; наявність правил організації дій; систему значущих цінностей; ієрархію переваг та бажань людини.

Вочевидь, що процес та й результат засвоєння подібного досвіду дає можливість індивіду визначатися з цілепокладанням, обрати адекватні засоби досягнення мети, об'єктивно оцінити власні досягнення.

У контексті висловленого вельми важливо звернути увагу на дослідження О. Осницького [9], в якому автор пропонує такі складові суб'єктного досвіду, а саме: інтереси, моральні норми, переваги, ідеали, переконання; усвідомлення власних потенцій та можливостей у активній взаємодії з оточенням; попередня підготовленість, оперативна адаптивність до мінливих умов роботи, розрахунок на певні зусилля і рівень досягнення успіху; знання і вміння, навички саморегуляції.

Очевидно, що в досліджуваних умовах джерелом суб'єктного досвіду, поряд зі стихійною взаємодією з оточуючим середовищем, є також процес організації життєдіяльності вихованців, особливостями якого стають: збірність, автономність, варіативність взаємодії, добровільність, тимчасовість урізноманітнення видів діяльності та ін.

Простежуючи певну залежність між урізноманітненням спектру суб'єктного досвіду дитини, а саме: звичної активізації та співпраці; практичної та творчої взаємодії; емоційно-ціннісного ставлення та ефективності організації виховної діяльності, необхідно звернутися до вище названих особливостей. В контексті сказаного заслуговує на увагу зауваження М.Соя [11], висловлені в процесі обґрунтування головних засад педагогіки дитячого оздоровчого закладу. На думку автора, оптимальне поєднання комунікативної, пізнавальної, спортивно-оздоровчої та інших видів діяльності з продуманою організацією тимчасової дитячої спільності (з її атрибутами, символами, традиціями та ін.), дозволяє розв'язати комплекс освітньо-розвивальних завдань. А ще й додати інтенсивність, неформальність та природність взаємовідносин однолітків зі старшими – і ми маємо всі шанси в повній мірі скористатися потужним виховним потенціалом такого середовища.

Варто погодитись з авторами «Методики роботи в літньому оздоровчому таборі» [3] про те, що у своїй роботі педагог-організатор враховує як загальні особливості виховної роботи, так і специфіку роботи дитячого оздоровчого закладу.

Серед вище перерахованих особливостей, звернемо увагу на ті, що є суттєвими в контексті нашого дослідження. Так, до першої необхідно віднести автономність життєдіяльності вихованців. Це головним чином пов'язано з тим, що діти повністю відірвані від родинних стосунків та батьківської опіки. Так само як від референтної групи однолітків, друзів та тимчасово позбавлені усталених зв'язків пришкільного соціуму. Позбавляючись впливу одних чинників, тимчасове середовище перебування підсилює виховний вплив дитячої спільності. Враховуючи подібні обставини функціонування такого об'єднання, вихователь в повній мірі може скористатися його педагогічним потенціалом.

Друга особливість виявляється в тому, що у тимчасових дитячих різновікових колективах перебувають вихованці з різним соціальним досвідом, регіональними та культурними відмінностями. Ось тому їхня активна участь в організації спільних виховних справ чи реалізації дитячих проектів, стає першочерговим завданням педагогіки дитячого оздоровчого закладу. Очевидно, що у розв'язанні виховних завдань такого дитячого об'єднання, важливо спиратися на віковий підхід у формуванні особистості. Як зауважує Б. Ковбас [4], перш ніж планувати виховні справи з молодшими школярами необхідно враховувати, що в цьому віці необхідно урізноманітнювати діяльність та спілкування дітей. Тому в планах роботи на день з малими дитячими тимчасовими групами має бути чергування спортивних, пізнавальних, трудових та інших видів занять. Соціально значимі групові справи потрібно поєднувати з організованим дозвіллям та відпочинком. На відміну від молодших школярів, технології роботи з підлітками передбачають комплексні форми роботи: з формування навичок групової взаємодії; набуття досвіду співпраці та узгодження своїх інтересів з іншими; досягнення спільних завдань, виявляючи відповідальну залежність один до одного. Важливо, що сучасне законодавство у галузі оздоровлення та відпочинку передбачає участь молодших юнаків в організації виховної роботи у дитячому оздоровчому закладі. Незважаючи на те, що мова має йти про різновікову спільність, тим не менше, особистісно орієнтоване виховання старшокласників [13] після уроків буде ефективним лише тоді, коли добиратимуться цікаві емоційно-насичені форми практичної реалізації виховних інваріантів. А вихованець, при цьому, стає активним співучасником організації та проведення подібних справ. Очевидно, що для цього необхідно забезпечувати самостійну діяльність юнаків; задовольняти їхні творчі потреби, інтереси та захоплення; сприяти прояву ініціативності та самостійності у визначенні оперативних завдань; здійснювати самоаналіз ефективності обраних способів розв'язання ситуацій морального вибору. І врешті решт, спираючись на вікові особливості вихованців, враховуючи їхні інтереси та потреби у іграх, змагальних заходах, художньо-естетичній, спортивно-оздоровчій, комунікативній та інших видах діяльності, ми реалізуємо головні принципи особистісно-орієнтованого виховання, забезпечуючи цілісність формування особистості.

Третя особливість – добровільність. Як свідчить досвід практичної діяльності, врахування саме цієї особливості дозволяє прискорити процес соціалізації, ефективніше управляючи різноманітними видами діяльності вихованців. Загалом, добровільність так само як і самодіяльність та самоврядування мають стати суттєвими характеристиками позакласної роботи школярів [1]. Відомо, що такий вид роботи школярів являє собою своєрідний спосіб життєдіяльності зростаючої особистості, який у виборі змісту,

засобів та форм взаємодії виходить за межі обов'язкових офіційних взаємовідносин, здійснюється у мікросоціумі, сприяючи більш різнобічному розкриттю індивідуальних здібностей дитини. На думку Н. Павлик [10], головною умовою розв'язання завдань соціального научіння, є добровільна участь дитини в організації дитячого самоврядування, засвоєнні життєвого досвіду на конкретних прикладах та пропагуванні ситуацій досягнення успіху. Оскільки залучаючи неповнолітніх до посильної цікавої справи, тим самим, формуючи почуття радості, успіху, впевненості та цілеспрямованості, розуміння власної цінності та індивідуальності тощо., ми створюємо простір самореалізації зростаючої особистості.

Наголошуючи на особливостях життєдіяльності тимчасового дитячого об'єднання, В.Лаппо [6] зауважує, що саме літній тимчасовий дитячий оздоровчий табір має ряд переваг у розв'язанні проблеми розвитку якостей творчої особистості над іншими виховними інституціями. І це пов'язано в першу чергу з тим, що в центрі діяльності таких закладів знаходиться системотворча робота, об'єднана спортом, працею, мистецькою діяльністю тощо. По-друге, подібні обставини життєдіяльності дитини надають широкі можливості для роботи різновікових колективів школярів. По-третє, в умовах табору змінюються міжособистісні взаємовідносини, а вихователь стає активним співучасником творчої діяльності. І нарешті, останнє і суттєве – організація діяльності дитячого тимчасового об'єднання набуває надзвичайної інтенсивності, наповненості, оскільки звичайний день може передбачати певну систему справ, поєднуючи як прості (комплексні), так і групові (масові) форми виховної діяльності.

На думку авторів методичних рекомендацій з організації педагогічної практики у літніх дитячих оздоровчих закладах [8], в процесі практичної підготовки майбутнього вчителя необхідно врахувати ту обставину, що виконання завдань в літньому оздоровчому закладі суттєво відрізняються від інших видів педагогічних та виробничих практик. І це, насамперед, пов'язано з певною автономністю існування студентської молоді та самостійністю прийняття педагогічних рішень майбутніми фахівцями-вихователями. На відміну від шкільного соціуму, у тимчасовому оточенні процес формування міжособистісних відносин проходить повний цикл, традиції, звичаї та групові цінності також починають формуватися лише з першого дня зміни. Незважаючи на те, що такі обставини життєдіяльності вихованців дещо ускладнюють педагогічну діяльність у тимчасових дитячих об'єднаннях, але разом з тим приносить більше користі практикантам, оскільки вони в досить короткий період спілкування з вихованцями, можуть зрозуміти логіку розвитку дитячого об'єднання, опанувати методикою взаємодії з такою спільністю, оцінити реальні результати власної роботи.

Природно, що активна участь в організації та проведенні різних виховних справ сприяє накопиченню досвіду оцінки таких ситуацій та спонукає до висловлення власного бачення щодо їхнього розв'язання. Змістовні та емоційно насичені події, які розгортаються у тимчасовому соціальному середовищі та проживаються усіма учасниками педагогічної взаємодії, відіграють важливу роль у збагаченні суб'єктного досвіду зростаючої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базильчук Л. Поняття, становлення і специфіка позакласної роботи в школі // Виховна робота [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: //library. udpu. org. ua/ library_ files/psuh_ pedagog_ probl_ silsk_ shkolu/ 29/visnuk_29.pdf. – [Назва з екрану].
2. Галян О. І. Суб'єктність особистості школяра як інтердисциплінарна наукова проблема [Текст] / О. І. Галян // Неперервна професійна освіта: теорія і практика, № 1-2 (42-43), 2015. – С.58-63.
3. Коваленко Є.І. Методика роботи в літньому оздоровчому таборі [Текст]: Навч. посібник для педагогів серед закладів освіти та позашк. закладів, викладачів і студ. вузів І- ІІ і ІІІ-ІV рівнів акредитації / Є.І. Коваленко, А.І. Конончук // Інститут змісту і методів навчання. – К., 1997. – 94 с.
4. Ковбас Б. Особливості соціалізації дітей в умовах дитячого оздоровчого закладу [Текст] / Б. Ковбас, Р. Петришин // Гірська школа Українських Карпат – 2013. – № 8-9. – С. 210-212.
5. Кузікова С.Б. Суб'єктність у контексті саморозвитку особистості [Текст] // Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія: Психологія, (49), 2012. – С.40-44.
6. Лаппо В.В. Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах [Текст]: Навчальний посібник / В.В. Лаппо. – Івано-Франківськ: НАІР, 2012. – 300 с.
7. Милюзіна О. Відображення наративної суб'єктності підлітка засобами народного мистецтва [Текст] / О.Милюзіна О. // Психологія особистості. – 2011. – № 1 (2). – С.229-236.
8. Організація педагогічної практики у літніх дитячих оздоровчих закладах [Текст]: метод. рек. для викладачів і студ. ВНЗ, пед. працівників літніх оздоров. закл., педагогів серед. загальноосвіт. шкіл і позашк. закл. / М. С. Гордійчук [та ін.]; Кам'янець-Подільський держ. ун-т. Кафедра педагогіки. Кафедра педагогіки і методики початкового навчання та дошкільного виховання. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2007. – 79 с.

9. Осницкий А. К. Проблемы исследования субъектной активности [Текст] / А. К. Осницкий // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 5-19.
10. Павлик Н.П. Організація виховного процесу в притулку для неповнолітніх [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:// eprints. zu.edu.ua/2224/1/51.pdf. – [Назва з екрану].
11. Соя М. Педагогіка дитячого оздоровчого табору [Текст]: методичні рекомендації / М. Соя. – Івано-Франківськ, 1997. – 60 с.
12. Стародубцева К.В. Суб'єктний досвід як базис для формування духовності [Текст] / К.В. Стародубцева // Проблеми загальної та педагогічної психології, т. XII, ч.3. – 2010. – С. 362-369.
13. Тимощук Н. С. Інноваційні форми та методи особистісно орієнтованого виховання старшокласників у процесі позакласної роботи [Текст] / Н.С.Тимощук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – №24. – С. 208-211.

Шевченко Андрій Федорович. Урізноманітнення спектру суб'єктного досвіду в умовах тимчасового виховного середовища

У статті автор пропонує розглядати тимчасове виховне середовище як простір самореалізації зростаючої особистості. Враховуючи специфіку організації життєдіяльності школярів в умовах тимчасового перебування, можна розв'язувати педагогічні завдання різного рівня та складності, сприяючи та прискорюючи процес засвоєння суб'єктного досвіду вихованців.

***Ключові слова:** тимчасове виховне середовище, суб'єктний досвід, соціалізація, виховання, дитячий оздоровчий заклад.*

Shevchenko A.F. Diversification of the spectrum of subjective experience in a temporary educational environment.

In the article, the author proposes to consider the temporary educational environment as a space for self-realization of a growing personality. Taking into account the specifics of organizing the life of schoolchildren in conditions of temporary stay, it is possible to solve pedagogical problems of various levels and complexity, contributing and accelerating the process of assimilating the subject experience of pupils.

***Key words**: temporary educational environment, subjective experience, socialization, education, children's health camp.*

УДК 378

ЯЦЕНКО О.Д.,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІДЕАЛІВ ПРОСВІТНИЦТВА В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ НІМЕЧЧИНИ

Актуальність проблеми дослідження. Демократію визнано основою справедливого соціального устрою. Проте до сих пір і зміст цього феномену, і специфіка його здійснення зберігають дискусійний характер. В широкому розумінні, демократія – влада і благо для більшості. А більшість, тобто множину, складно привести до спільного знаменника. Таким інструментом, що синхронізує суспільний рух та індивідуальну активність в напрямку спільного блага доречно вважати освіту. В сучасному соціумі зміст та формат освітнього процесу суттєво розширюється: впроваджується система освіти дорослих як на державному рівні, так і на рівні міжнародних організацій, зростає вплив та масштаб неформальної освіти. Відповідно, систему освіту дорослих є підстави вважати дієвим інструментом ствердження демократичного суспільного устрою.

Постановка проблеми. Необхідність організації ефективного функціонування системи освіти дорослих традиційно обґрунтовують економічними факторами та стимулами, що притаманні глобальній економіці знань. Проте такий суто прагматичний підхід до розуміння освіти дорослих буде невиправдано обмеженим. Освіта як системний процес цілісного впливу на особистість є феноменом соціальної відповідальності. Тому освіту дорослих доцільно інтерпретувати та оцінювати з позицій справедливого суспільного устрою та демократичних свобод та цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передумови, причини та історію становлення системи освіти дорослих ґрунтовно досліджено в роботах Фельцан І. М., яка зазначає соціально-економічні фактори розвитку освіти дорослих. Базаров Т. Ю. називає причиною формування системи освіти дорослих стрімкий прогрес технологій та їх поширення як у виробництві, так і в повсякденному житті. Нейматов Я. М. обґрунтовує соціальний запит на «гнучкі системи освіти», організації, що поєднують формалізовану освіту та самоосвіту. Шапіро А., Кнехт П. актуалізують питання напіврозпаду знання,